

SUMMARY

O. Radzievskaya. From the experience of formation of a future teacher's creative activity.

The experience of formation of a future teacher's creative activity at the end of XIX cent. is summarized in this article. Every higher pedagogical education institution has the task of creation of necessary conditions not only for students' mastering of pedagogical knowledge, but also to develop future teachers' creative activity, appropriate conceptuality, panoramic professional thinking. So one of the ways of solving this problem is to examine the experience of formation of a future teacher's creative activity in pedagogical theory and practice of higher school at the end of the XIX cent. As it has been mentioned earlier, the term «creative activity» was examined by different ancient scholars. So the author proves that the formation of students' creative activity was going on in the conditions of intellectual surroundings, which were created due to an inspiring and creative work at their lectures. The main directions and the methods of their influence upon the audience were examined in the article. We think that future teachers' creative activity was formed in the process of their study, during the pedagogical practice and due to application of different forms and methods. A lecture took the peculiar place in the process of future teachers' training. The author pays attention to seminars, which were held in different ways and were very productive in the educational process too. The analysis of archival documents made it possible to state the important role of educational and auxiliary complex (a library, classrooms, exhibitions, museums, an observatory, laboratories etc.) in future teachers' training. So it was found out that creative activity comprise initiative, independence, originality, abilities for finding new decisions, desire for searching new and authors' ways etc. In conclusion we can say that the higher pedagogical educational establishments of Ukraine at the end of XIX cent. were the centres of formation of a future teacher's creative activity due to the development of creative and intellectual atmosphere in educational process, positive organisation of educational and scientific students' work on the principle of activity and cooperation, independent creative activity; the creation of conditions for realization of individual style, a teacher's originality in real practice; educational and methodological support of the pedagogical process of a higher pedagogical school.

Key words: creative activity, future teacher, forms and methods, educational and auxiliary complex.

УДК 378.011.3-051 : 80

Л. Ю. Сімоненко

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ КОНТРОЛЮ СФОРМОВАНOSTІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

У статті визначено функції контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів, узагальнено виокремлені дослідниками функції педагогічного контролю; з'ясовано особливості кожної з виділених функцій; розкрито шляхи їх реалізації. Аналіз наукових праць, анкетування й опитування викладачів і студентів дозволили автору стверджувати, що контроль сформованості методичної компетентності майбутніх філологів передбачає здійснення таких функцій, як навчально-розвивальна, діагностично-коригувальна, методично-прогностична, оцінювально-стимулювальна. Ефективна

реалізація функцій контролю сформованості методичної компетентності залежить і від його дидактичної ефективності, зокрема періодичності й умотивованості проведення, індивідуального та диференційованого підходів.

Ключові слова: *контроль сформованості методичної компетентності майбутніх філологів, функції контролю, наслідки контролю, дидактична ефективність контролю сформованості методичної компетентності.*

Постановка проблеми. Розбудова інформаційного суспільства, стратегія підвищення якості національної освіти та реалізація компетентнісної парадигми актуалізують процеси модернізації навчання майбутніх філологів як фахівців гуманітарної галузі, що матимуть широке функціональне поле діяльності, а відтак і багатоаспектні завдання в царині дидактичної та теоретичної філології, якісна реалізація яких залежить від рівня їхньої підготовки у вищому навчальному закладі, цілеспрямованого впровадження компетентнісного підходу в освіту, що передбачає результативну спрямованість навчально-виховного процесу [8, 5–6]. Ефективна реалізація процесу підготовки майбутніх філологів у сучасних вищих закладах освіти можлива за умови використання науково обґрунтованого, раціонально спланованого контролю сформованості їхньої методичної компетентності, оскільки вміння контролювати власну навчальну діяльність – один із виявів самостійності, необхідної майбутньому педагогу-словеснику для подальшого професійного становлення.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у розроблення питань, пов'язаних із визначенням самого поняття «контроль», його видів і функцій у сучасній лінгводидактиці зробили О. Горошкіна, В. Дороз, С. Ніколаєва, Л. Паламар, О. Романова, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко та ін. Учені визначають особливу значущість контролю та оцінки для здійснення навчально-виховного процесу в сучасних умовах, а також підкреслюють, що правильно організований контроль дозволяє викладачеві оцінити рівень професійно необхідних знань, умінь і навичок студентів, активізувати їхню самостійну роботу, скоригувати процес навчання, обираючи найбільш адекватні його меті форми, методи та прийоми, визначити власні недоліки в педагогічній діяльності.

Крім того, мета контролю сформованості методичної компетентності майбутніх філологів пов'язана, передусім, із визначенням якості засвоєння студентами навчального матеріалу, із навчанням їх прийомів взаємоконтролю та самоконтролю, вихованням ініціативності й відповідальності за виконану роботу [6, 87]. Якщо цілі контролю сформованості методичної компетентності успішно реалізовані, то можна вважати, що контроль виконав певні педагогічні функції. Зауважимо, що

проблема реалізації функцій контролю сформованості методичної компетентності студентів-філологів не була предметом спеціального вивчення. Це й зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Мета статті – визначити функції контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів. Мета розвідки зумовила вибір таких **завдань**: на основі аналізу наукових досліджень з педагогіки, педагогічної психології й лінгводидактики узагальнити виокремлені дослідниками функції педагогічного контролю; визначити особливості кожної з виділених функцій; розкрити шляхи їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Науковці не одностайні у визначенні функцій педагогічного контролю. Так, Н. Буханевич основними функціями перевірки й оцінювання навчальних досягнень вважає *діагностичну, коригувальну, прогностичну, навчальну, розвивальну, виховну і стимулювально-мотиваційну* функції [5, 3–4].

А. Алексюк [1] і Ю. Бабанський [3] виокремлюють такі функції контролю: *освітня, діагностична, виховна, чи функція стимулювання; вимірвальна та оцінна; розвивальна; прогностично-методична, чи керівна.*

Серед низки функцій контролю, теоретично обґрунтованих у психолого-педагогічній літературі, особливе значення, на думку В. Бочарнікової, мають *навчальна, стимулювальна та контролююча* функції, реалізація яких дозволяє обрати оптимальні шляхи організації навчання, створити умови для продуктивного контролю за рівнем знань, умінь і навичок студентів [4, 5].

Т. Туркот [12] вважає, що педагогічний контроль виконує такі функції: *навчальну (освітню), діагностично-коригувальну, оцінювальну, стимулюючу, розвивальну, виховну і прогностично-методичну*, що стосується і викладача (який отримує досить точну інформацію про ефективність своєї діяльності), і студентів, оскільки вибір оптимальної методики навчання, удосконалення методів навчання, може суттєво вплинути на кінцевий результат – якість професійної підготовки випускника ВНЗ.

Найбільш повний перелік функцій контролю подає Л. Артемова, виділяючи зокрема такі: *навчальну, освітню, розвиткову, виховну, діагностичну, оцінювальну, скеровуючу, коригувальну, стимулюючу, управлінську, прогностично-методичну*. Дослідниця вважає, що остання з перерахованих функцій – прогностично-методична – зорієнтована на подальші успіхи і перспективи. На нашу думку, зміст цієї функції вимагає такого доповнення: добір найбільш ефективних форм, методів, прийомів і засобів не лише навчання, але й контролю [2, 3]

В. Манько зазначає, що в реальному навчально-виховному процесі всі функції тісно переплітаються між собою і їх виділення має досить умовний характер. Виконаний аналіз дозволив науковцю виділити такі функції контролю: *контролюючу, навчальну, діагностико-коригуючу, стимулюючо-мотиваційну* [9, 66–67].

На думку А. Есаулова, контроль реалізує *контролюючу, стимулюючу, навчальну, виховуючу, розвиваючу, перевіряючу, активізуючу, закріплюючу, повторюючу, коректуючу, оптимізуючу, караючу, оцінюючу, залякуючу, констатууючу, комунікативну, діагностичну, дисциплінуючу, керуючу* функції [7, 347–353].

Отже, дослідники виділяють понад 20 функцій контролю навчальної діяльності, зокрема такі: *контролюючу, стимулюючу, навчальну, освітню, виховну, розвивальну, перевіряючу, активізуючу, закріплюючу, повторюючу, коректуючу, коригувальну, оптимізуючу, караючу, оцінну, залякувальну, констатууючу, комунікативну, діагностичну, дисциплінуючу, керуючу, зворотного зв'язку* тощо. Виділені функції взаємопов'язані, проте деякі з них, на нашу думку, дублюють одна одну, а виділення окремих функцій є невиправданим і сумнівним, наприклад таких: залякувальної, перевіряючої, дисциплінуючої, караючої тощо.

З метою ранжування функцій контролю ми провели анкетування викладачів і студентів філологічних факультетів. Більшість опитаних викладачів найвагомішими для ефективної реалізації контролю сформованості методичної компетентності вважають *стимулюючу, навчальну, розвивальну, діагностичну, коригувальну, оцінну, методичну і прогностичну* функції. Студенти ж звернули особливу увагу на *оцінну, контролюючу, навчальну, стимулюючу, методичну й коригувальну* функції.

Під час опитування респонденти так обґрунтували свій вибір: *«Прогностична функція дозволяє окреслити шляхи майбутнього розвитку, так звані перспективи, адже стояти на місці – це не позиція вчителя. Він зразок для наслідування, а зразок повинен прагнути до ідеалу»* (Настя Г., студентка III курсу), *«Серед пропонованих функцій контролю перше місце належить оцінній функції, оскільки саме завдяки їй можна визначити – знає студент чи не знає»* (Тетяна К., студентка IV курсу); *«На мою думку, діагностична, коригувальна і методична функції контролю – найважливіші, оскільки відповідно дозволяють визначити рівень сформованості компетентності, скоригувати власну навчальну діяльність і дії студентів, з'ясувати прогалини в їхніх знаннях, обрати найефективніші методи, прийоми, форми й засоби не лише навчання, але й контролю»* (Людмила П., викладач, канд. пед. н.).

Отже, ґрунтовний аналіз виділених науковцями функцій педагогічного контролю, результати анкетування й опитування викладачів і студентів філологічних факультетів дозволяють нам стверджувати, що контроль сформованості методичної компетентності майбутніх філологів передбачає здійснення таких функцій:

- *діагностично-коригувальної*, сутність якої полягає в отриманні інформації про помилки й прогалини в знаннях і вміннях студентів, визначенні причин їх виникнення, усуненні самотійно або за допомогою викладача. Результати діагностичних перевірок дають змогу викладачеві скоригувати процес формування методичної компетентності. Водночас результати контролю дозволяють спрогнозувати, розвиток яких пізнавальних дій вимагає подальшого вдосконалення;

- *методично-прогностичної*, мета якої – отримати найбільш достовірну інформацію про результативність процесу формування методичної компетентності, спрогнозувати напрями подальшої роботи, обрати найбільш ефективні форми, методи, прийоми та засоби не лише навчання, але й контролю. Разом із тим, реалізація цієї функції дозволяє й викладачеві проаналізувати власну педагогічну діяльність, визначити шляхи її вдосконалення;

- *навчально-розвивальної*, що реалізується шляхом прямого застосування різних форм контролю (тести, усне опитування, екзамен, контрольна робота тощо) з метою повторення, закріплення набутих знань, умінь і навичок, їх усвідомлення, уточнення, доповнення й опосередкованого оволодіння методикою проведення цих форм контролю студентами – майбутніми філологами. Під час застосування групових форм контролю, наприклад, усного опитування, студент матиме змогу порівняти свої знання з професійно орієнтованих дисциплін із відповідями однокласників, скоригувати набуті вміння й навички, виправити помилкові твердження. До того ж, контроль навчає студентів раціонально планувати навчальний час, вимагає активізації уваги, пам'яті, мислення, уяви, умінь і навичок аналізувати, порівнювати, зіставляти й узагальнювати набуті знання з професійно-орієнтованих дисциплін;

- *оцінювально-стимулювальної*, що полягає у визначенні показників контролю сформованості методичної компетентності, а це, у свою чергу, стане підставою для аналізу процесу навчання. Крім того, результати контролю діяльності студентів можуть бути стимулом для вдосконалення їхніх професійних умінь і навичок, розвитку відповідальності за власні дії, дозволяють створити атмосферу конкуренції, сформувані пізнавальні мотиви для вдосконалення методичної компетентності.

Реалізація виділених функцій повинна бути взаємозумовленою і взаємопов'язаною, оскільки, з одного боку, «змусити вчитися, застосовуючи лише засоби системи контролю, неможливо, з іншого боку – контроль є найнеобхіднішим і найскладнішим інструментом в організації навчання, в його регулюванні, у виборі прийомів роботи й характеру добору навчального матеріалу для занять, у диференціації завдань» [9, 67].

Спостереження за навчальним процесом також переконують, що від ефективного здійснення виділених функцій контролю залежать не лише наслідки контролю, які можуть бути і позитивними, і негативними, але й організація процесу формування методичної компетентності студентів загалом. Так, позитивні результати стимулюють актуалізацію пізнавальності діяльності студентів, підвищують самооцінку, натомість негативні – дають змогу критично оцінити власні знання, вміння і навички, виявити прогалини, визначити напрями подальшого самовдосконалення.

Ефективна реалізація функцій контролю сформованості методичної компетентності залежить і від його дидактичної ефективності, зокрема періодичності й умотивованості проведення, індивідуального та диференційованого підходів. Цілком погоджуємося з В. Маньком, що «нерегулярний контроль спричиняє зменшення інтересу до навчальної роботи; послаблення стимулів, уповільнює формування позитивних мотивів. <...> Частішими стають формальні оцінки навчальної діяльності ...» [9, 67]. А неуспішність як результат нерегулярного контролю, несвоєчасної допомоги і впливу перетворюється на реальну небезпеку, що призводить до зниження ефективності процесу формування професійних умінь і навичок студентів.

Ефективність контролю також залежить не від частоти його проведення, а від індивідуального й диференційованого підходів, оскільки саме вони визначають розвиток здібностей особистості до самопізнання, саморегуляції, самоконтролю, самоорганізації, передбачають урахування запитів та інтересів кожного в змістовому забезпеченні процесу навчання, передбачає виважене проектування навчального процесу [8, 69].

Висновки. Отже, врахування функцій і дидактичної ефективності контролю сформованості методичної компетентності дає змогу викладачеві дидактично обґрунтовано та методично доцільно організувати навчальний процес, здійснювати перевірку рівня знань, умінь і навичок студентів – майбутніх філологів із професійно орієнтованих дисциплін, спонукати їх до самовдосконалення й самоосвіти.

Перспективним напрямом нашого дослідження вважаємо визначення особливостей використання самоконтролю як ефективної форми перевірки сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія / А. М. Алексюк : підручник. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Артемова Л. В. Педагогічний контроль у системі вищої освіти [Електронний ресурс] / Л. В. Артемова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ujrn/Soc_Gum%20/vkmu/2012_3/Artemova.pdf.
3. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса : (Методические основы) / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
4. Бочарнікова В. М. Стимулююча функція контролю знань, умінь і навичок студентів вищої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Віра Миколаївна Бочарнікова. – К., 1999. – 20 с.
5. Буханевич Н. В. Об'єкти, функції і види контролю навчальних досягнень учні [Електронний ресурс] / Н. В. Буханевич. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/5618/2/Стаття.pdf>.
6. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : навч. пос. / В. Ф. Дороз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 176 с.
7. Есаулов А. О. Методичні аспекти та основні функції контролю навчальних досягнень студентів / А. О. Есаулов // Наук. вісн. Національного аграрного університету. – К., 2004. – Вип. 79. – С. 347–353.
8. Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : монографія / О. А. Копусь. – Одеса, 2012. – 429 с.
9. Манько В. Методичні засади контролю навчальних досягнень майбутніх кваліфікованих робітників / В. Манько // Наук. вісн. Ін-ту проф.-техн. освіти НАПН України. Професійна педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 62–69.
10. Русакова Л. Н. Совершенствование контрольно-оценивающей и управляюще-корректирующей функций контроля / Л. Н. Русакова // Наук. вісн. Південноукраїнського держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 7–8. – С. 97–105.
11. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н. Ф. Талызина. – М. : Изд-во МГУ, 1975. – 344 с.
12. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.

РЕЗЮМЕ

Л. Ю. Симоненко. Реализация функций контроля сформированности методической компетентности будущих филологов.

В статье определены функции контроля сформированности методической компетентности студентов – будущих филологов, обобщены выделенные исследователями функции педагогического контроля; выяснены особенности каждой из выделенных функций; раскрыты пути их реализации. Анализ научных работ, анкетирование и опросы преподавателей и студентов позволили автору утверждать, что контроль сформированности методической компетентности будущих филологов предусматривает реализацию таких функций, как учебно-развивающая, диагностико-коррекционная, методически-прогностическая, оценочно-стимулирующая. Эффективная реализация функций контроля

сформированности методической компетентности зависит и от его дидактической эффективности, в частности периодичности и мотивированности проведения, индивидуального и дифференцированного подходов.

Ключевые слова: *контроль сформированности методической компетентности будущих филологов, функции контроля, последствия контроля, дидактическая эффективность контроля сформированности методической компетентности.*

SUMMARY

L. Symonenko. Implementation of the functions of control over formation of future philologists' methodological competence.

The publication defines the functions of control over formation of methodological competence of students - future philologists, functions of pedagogical control, generally distinguished by researchers; defines the characteristics of each of the functions defined; reveals the ways to implement them.

The analysis of scientific papers, questionnaires and surveys of teachers and students allows the author to state that control over formation of methodological competence of future philologists involves implementing such functions as training and developing (implemented by direct application of various forms of control aiming to revise, consolidate knowledge and skills gained, their understanding, clarifying, supplement and indirect mastering of the methods of conducting these forms of control by students), diagnostics and correction (allows getting information about the errors and gaps in knowledge and skills of students to determine their causes, eliminate on their own or with the help of the teacher), methodological expectations (allows obtaining the most accurate information regarding the effectiveness of the process of forming of methodological competence, foresee the directions of further work to choose the most effective forms, methods, techniques and tools not only of education, but also control), evaluation and stimulation (the one to determine the parameters of control over formation of methodological competence, which, in turn, becomes the basis to analyse the learning process).

The effective implementation of the control functions defined influences not only on its results, which might be positive or negative, but the organization of the process to form methodological competence of students in general. Thus, the positive results stimulate updating the students' cognition, improve self-esteem, while negative ones make it possible to assess objectively their own knowledge and skills, find the gaps, identify the directions for further improvement. However, the effective implementation of the functions of control over formation of methodological competence is influenced by didactic effectiveness, including the frequency and motivation for conducting, individual and differentiated approaches.

Key words: *control over formation of methodological competence of future philologists, functions of control, results of control, didactic effectiveness of control over formation of methodological competence.*